

5^e Nieuwsbrief Zaden

Inhoud

Gezamenlijk aan de slag	1
Arisa-onderzoek: Minder kinderarbeid, maar slechtere beloning.....	2
BASF Vegetable Seeds: ‘We erkennen verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren’ ...	4
Landbouwwerkers in de Indiase zaadsector hard getroffen door coronamaatregelen	6
Bedrijven in zaadsector doen het goed in coronatijd	8
Tegenvallende oogsten: hoge schulden voor kleine boeren in de zaadsector.....	9

Gezamenlijk aan de slag

“Bedrijven moeten nu aan de slag”, zegt Arisa-directeur Sandra Claassen, naar aanleiding van hun nieuwste rapport *Sowing Hope*, in deze 5^e Nieuwsbrief Zaden. Twee resultaten uit het rapport springen direct in het oog. Kinderarbeid is in de katoen- en groentezaadproductie in India in de afgelopen 5 jaar met een vierde tot ruim een derde afgenomen. Maar het gat tussen betaald loon en minimumloon is helaas groter geworden. Ik ben blij met dit onderzoek. Het inspireert mij als FNV-bestuurder om te blijven focussen op de lonen, arbeidsomstandigheden en kinderarbeid.

BASF Vegetable Seeds is een van de bedrijven die deelnamen aan het onderzoek. Zij wilden in deze nieuwsbrief schriftelijk reageren op onze vragen. Bijzonder is dat deze multinational al langere tijd een project tegen kinderarbeid voert. Ik zou daar graag bij betrokken worden, onder meer door het project een keer te bezoeken. Ik zou willen weten: hoe gaat het nu? Wat zijn hun ervaringen? Hun intentie is goed. De vraag is of ze internationale afspraken willen maken in de cao waarover we in oktober weer

gaan onderhandelen. Toen het Arisa-rapport op 11 juni verscheen, heb ik hen meteen per mail laten weten dit op de agenda te zetten.

Bij lezing van Sowing Hope vroeg ik me af in hoeverre de resultaten een weerspiegeling zijn van de hele praktijk in India. In welke mate zijn ook vakbondsmensen geïnterviewd? Heerst er angst dat door dit coronatijdperk de verworvenheden weer worden afgenomen? We zien opnieuw dat de dagloners erg afhankelijk zijn van hun bazen, geen enkel recht hebben en vaak moeten honger lijden, omdat ze door de coronamaatregelen geen inkomen hebben. Dat migrantwerkers niet eens naar hun eigen dorpen kunnen reizen, dat heeft me getroffen. Zoveel afhankelijkheid, zo weinig beslissingsvrijheid.

Werknemers in de zaadsector in Nederland hebben juist helemaal geen problemen en weten altijd een vangnet achter zich. De kloof tussen hier en daar is groot. Het gaat hier zo goed met de zaadsector dat bedrijven helemaal geen beroep hoeven doen op overheidssteun. Groente en fruit wordt toch wel gegeten. Maar verderop in de keten drukt deze coronatijd zwaar op de levensomstandigheden van de werknemers. Laten we gezamenlijk kijken naar oplossingen. Bedrijven moeten nu aan de slag, samen met ons.

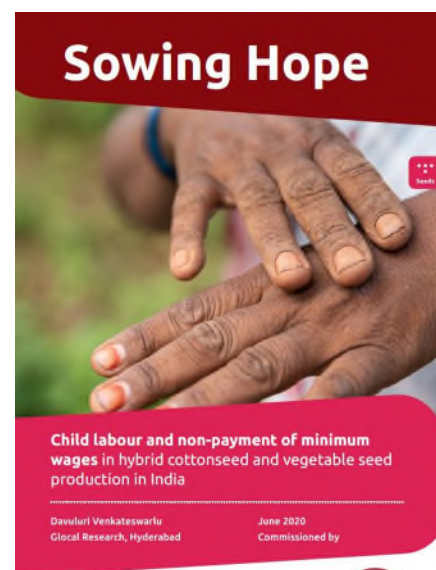
Jeroen Brandenburg
FNV-bestuurder Agrarisch Groen

Arisa-onderzoek: Minder kinderarbeid, maar slechtere beloning

Het jongste rapport van de ngo Arisa toont aan dat in de katoen- en groentezaadproductie in India de afgelopen 5 jaar kinderarbeid met een vierde tot ruim een derde is afgenomen. Met name in de gebieden waar aanzienlijke interventies plaatsvonden, nam kinderarbeid af. Het gat tussen betaald loon en minimumloon is helaas wel groter geworden. “Bedrijven moeten nu aan de slag”, zegt Sandra Claassen, directeur van Arisa.

‘Sowing Hope’ heet het rapport dat in aanloop naar 12 juni, de Internationale Dag tegen Kinderarbeid, is gepubliceerd. Het veldonderzoek hiervoor is uitgevoerd in 2018 en 2019 en omvatte een steekproef van 613 zaadkwekerijen (388 katoenzaad en 225 groentezaden) in 124 dorpen in India. Zij produceren zaden voor zowel multinationale zaadbedrijven als grote Indiase zaadbedrijven in 6 Indiase staten, namelijk Andhra Pradesh, Telangana, Karnataka, Maharashtra, Gujarat en Rajasthan.

Uit het onderzoek blijkt dat kinderen onder de 14 jaar bijna 18,6% van het totale personeelsbestand op katoenzaadbedrijven uitmaken en 10% op groentezaadbedrijven in India. Het absolute aantal kinderen onder de 14 jaar dat op katoenzaadbedrijven werkt in verschillende staten in India, is in de afgelopen 5 jaar gedaald

met 20% en het aandeel van kinderen in het totale personeelsbestand liet een daling zien van 25%. Een vergelijkbare trend is te zien bij groentezaden. Het aandeel van kinderarbeid in het totale personeelsbestand in tomaten-, hete peper- en okra-gewassen vertoonde ook een significante daling van 37,6% in Maharashtra en 39,8% in Karnataka.

Bespreken in overlegstructuren

Goed nieuws dus, maar we zijn er nog niet, erkent ook Sandra Claassen. “Internationale bedrijven hebben al wat stappen gezet richting uitbanning van kinderarbeid. Zij hebben aandacht hiervoor gevraagd in hun keten, aan de bedrijven met wie ze samenwerken. Nu zeggen zij: laat de Indiase bedrijven ook maar eens wat doen. Daar hebben ze gelijk in. Daarom hebben we het rapport in het Engels geschreven, zodat iedereen met de uitkomsten aan de slag kan, ook de Indiase bedrijven.”

Er zijn lokale overlegstructuren opgezet, waarin contactpersonen van internationale bedrijven vertegenwoordigd zijn, maar ook van grote Indiase zaadbedrijven en van ngo's. “Daar wordt zo'n rapport als dit ook zeker in besproken. Daarnaast proberen we via de internationale bedrijven de internationale overlegstructuren, waar wij niet in zitten, aan te spreken. Zoals bijvoorbeeld de International Seeds Federation. De Nederlandse brancheorganisatie Plantum heeft eveneens die contacten. Zij kunnen ook dit thema daar weer inbrengen.” De wil bij bedrijven is er wel, ervaart Claassen. “Steeds meer zaadbedrijven willen hiermee aan de slag, vragen ons om tips en tricks. Ze zijn allemaal hiermee bezig. Daarom is het ook goed om gezamenlijk op te trekken.”

Vrouwen verdienen vaak maar de helft

In het onderzoek is ook gekeken naar de betaling van minimumlonen. In de afgelopen 5 jaar blijkt het gat tussen betaald loon en minimumloon groter geworden. Vooral vrouwen worden onder het minimumloon betaald en worden daarnaast gediscrimineerd omdat zij andere werkzaamheden krijgen – waarvoor minder wordt betaald – dan mannen. In sommige Indiase staten werd in 2018 en 2019 voor de arbeidsintensieve taak van kruisbestuiving 24 tot 41% onder het minimumloon betaald, zo staat in het rapport. “Deels is dit te verklaren in de cultuur: als man en vrouw bij hetzelfde bedrijf werken, vinden de echtgenoten het vaak goed dat hun vrouw maar de helft verdient van wat zij ontvangen”, licht Claassen toe. “Maar in de afgelopen 5 jaar is het minimumloon gestegen en het betaalde loon gelijk gebleven. Vooral daardoor is dat gat ontstaan.”

De onderzochte bedrijven weten dit, maar vinden het lastig te tackelen. “Wij vinden dat ze naar hun eigen inkoopbeleid moeten kijken, en hierin samen met de andere bedrijven moeten optrekken. Want ja, het is een lastig probleem, maar de verantwoordelijkheid om dit op te lossen ligt toch echt bij hen. Laat ze het maar uitproberen, ze vinden vast een creatieve oplossing. Als je kinderarbeid tot nul wilt reduceren, dan moet je wel de lonen verhogen. Daar gaan we dus op inzetten.”

[De volledige versie van het rapport 'Sowing Hope' is hier te downloaden.](#)

Tekst: Astrid van Unen

BASF Vegetable Seeds: 'We erkennen verantwoordelijkheid om mensenrechten te respecteren'

Een van de bedrijven die betrokken was bij het onderzoek van Arisa naar kinderarbeid en loonontwikkeling in de Indiase zaadsector is BASF Vegetable Seeds. De redactie vroeg het bedrijf om een reactie op de resultaten, die in het rapport *Sowing Hope* zijn beschreven. BASF koos voor schriftelijke beantwoording. Duidelijk wordt wel dat het bedrijf zich sterk maakt voor preventie van kinderarbeid.

Uw bedrijf heeft deelgenomen aan het onderzoek van Arisa, dat onlangs is gepubliceerd in het rapport Sowing Hope. Wat vindt u van de uitkomsten?

'Het ARISA-rapport 2020 geeft een gedetailleerd inzicht in de huidige situatie van kinderarbeid en minimumloon in India. Over het geheel genomen duidt het op een positieve trend in vergelijking met de vorige resultaten; er zijn veel maatregelen genomen en het laat ook zien hoeveel er nog moet gebeuren om kinderarbeid in India uit te bannen. BASF Vegetable Seeds erkent haar verantwoordelijkheid om

de mensenrechten te respecteren en te ondersteunen en neemt actief deel aan maatregelen die bijdragen tot de geleidelijke uitbanning van kinderarbeid.'

Volgens het Arisa-rapport heeft BASF door het toepassen van verschillende maatregelen kinderarbeid in de zadenproductie voor een groot deel kunnen terugdringen. Kunt u iets meer vertellen over deze maatregelen en denkt u dat kinderarbeid geheel uitgebannen kan worden?

'In 2008 startte BASF Vegetable Seeds het programma voor kinderarbeidpreventie, een allesomvattend initiatief voor duurzame zaadvoorziening. Sindsdien heeft dit initiatief de zaadaanvoerprocessen in ons bedrijf getransformeerd, waardoor ze transparant, duurzaam en compliant zijn in India, China en Thailand. De aanpak op meerdere niveaus van dit preventieprogramma is gebaseerd op de volgende pijlers:

1. Contractueel verbods- en bewustmakingsprogramma met zaadleveranciers;
2. Een uitgebreid monitoringprogramma;
3. Verbetering van de onderwijsnormen om kinderen te stimuleren naar school te gaan in plaats van te werken;
4. Stakeholdermanagement voor meer samenwerking.

Standaardvereisten voor dit programma zijn een beheersysteem dat is gebaseerd op wettelijke bepalingen in contracten voor zaadvermenigvuldiging. Maar ook: due diligence, onaangekondigde en stringente beoordelingsbezoeken, een leeftijdscontroleproces, een stimulerings- en sanctieregeling gevolgd door audits.'

Gaat BASF naar aanleiding van dit rapport zijn beleid tegen kinderarbeid of de monitoring hierop veranderen of aanscherpen?

‘Ons preventieprogramma heeft de afgelopen 10 jaar meer dan 88.000 boerderijen bereikt, van meer dan 14.000 leveranciers, hun families en gemeenschappen waarvan ze deel uitmaken. Deze inspanningen betekenen niet dat onze inzet zijn einde heeft bereikt, integendeel. BASF Vegetable Seeds zoekt voortdurend naar manieren om het programma ter voorkoming van kinderarbeid te verbeteren. We richten ons momenteel op een wereldwijde uitrol, inclusief externe audits door onafhankelijke bedrijven.’

Volgens het rapport van Arisa worden in de zaadproductie in India vaak geen minimumlonen betaald, vooral niet aan vrouwen. Kunt u ons vertellen wat het beleid van BASF is ten aanzien hiervan, en ten aanzien van de loonkloof tussen mannen en vrouwen?

‘BASF en andere groentezadenbedrijven zijn onlangs pilots gestart op groente- en maïszadenbedrijven om het probleem van het niet-betaalde minimumloon op de boerderijen van hun leveranciers aan te pakken. BASF zet haar betrokkenheid bij dit zogenoemde Project Surya voort om het probleem van het minimumloon aan te pakken.’

Met ondersteuning van Mondiaal FNV proberen partners een bijdrage te leveren aan de verbetering van de arbeidsomstandigheden in de zaadproductie in India. Bent u op de hoogte van deze activiteiten en wat zijn uw verwachtingen hiervan?

‘We zijn op de hoogte van de activiteiten en beschouwen ze als onderdeel van het proces om de arbeidsomstandigheden in de zaadproductie in India te verbeteren.’

India is hard getroffen door de covid-19 crisis. Kunt u ons iets vertellen over de impact van deze crisis op de zaadproductie in India?

‘Over het algemeen werden de leveranciers van zaadproductie tot dusver niet erg getroffen door COVID-19, omdat er meer positieve gevallen waren in steden en sommige grote districten, maar niet op het platteland.’

‘De meeste zaden werden geoogst en sommige waren klaar voor verzending toen de lockdown werd aangekondigd. In mei/juni, het seizoen voor het planten van watermeloen, meloen, okra, komkommer, hete peper en kalebassen, hadden enkele leveranciers moeite om werknemers te vinden voor de landbewerking, het zaaien enzovoort. Het was moeilijker in gebieden waar ze COVID-19 gevallen meldde in nabijgelegen kleine steden.

‘We gaan nu een uitdagende fase in. Nu de lockdown is versoepeld, nemen de positieve gevallen toe op het platteland. Afhankelijk van de ernst leggen dorpen beperkingen op. Als deze trend zich voortzet, zal het moeilijk worden voor gewasbeheer en het mobiliseren van werknemers.’

Landbouwwerkers in de Indiase zaadsector hard getroffen door coronamaatregelen

Geen werk, geen loon en dus honger. Dat is kort samengevat de situatie van landbouwwerkers in de zaadsector van India. Toen op 22 maart plotseling de lockdown werd aangekondigd, werden alle landbouwactiviteiten opgeschort. Sinds 15 mei mag er weer geoogst worden, maar velen hebben zich al in de schulden gestoken.

In het Haveri-district van de Indiase deelstaat Karnataka zitten de 45-jarige districtskoördinator Kamakshi en haar 52-jarige collega Thippesh, nationaal coördinator, klaar voor een Whatsapp-interview. Ze werken beide voor de Karnataka Vyavasaya Coolie Karmikara Union (KVVU) en daarmee nauw samen met de kleine boeren en landbouwwerkers in dit district. Ook zijn ze betrokken bij het FNV-zadenproject dat in samenwerking met de Indiase landbouwwakbond APVVU wordt uitgevoerd.

De problemen in deze sector zijn ook zonder corona al groot, vertellen Kamakshi en Thippesh. Dan gaat het om gebrek aan goede huisvesting, water, elektriciteit, onderwijs en kinderopvang. Kamakshi en Thippesh gaan wekelijks de dorpen in om problemen aan te horen en te kijken naar oplossingen. “Maar nu, door de coronacrisis, heerst er honger”, zegt Kamakshi.

Meer dan 1000 kilometer lopen

Landbouwwerkers zijn veelal ook migrantwerkers. Als er niet op het land te werken valt, reizen ze naar de grote steden om geld te verdienen. Vooral deze groep werd hard getroffen door de plotselinge aankondiging van de lockdown, 4 uur voordat het land op slot ging. Op het NOS Journaal waren de chaotische beelden te zien van migrantwerkers die probeerden vervoer te regelen. Daar was door de regering niet goed over nagedacht, vinden de vakbondsmensen. Het land telt zo’n 200 miljoen migrantwerkers. Hoe konden zij hun huis binnen 4 uur bereiken?

“Voor de meesten was geen transport”, vertelt Thippesh. “Nogal wat migrantwerkers zijn gaan lopen, vaak meer dan 1000 kilometer.” Ze hadden geen eten, geen geld voor huur, de tussenpersoon die voor hun werk heeft geregeld, nam geen verantwoordelijkheid, somt Kamakshi op. “Onderweg naar huis zijn veel migrantwerkers opgepakt en in quarantaine geplaatst. Meestal in scholen zonder elektriciteit, stromend water en gebrekkige sanitair. Soms was er maar één toilet voor 50 man.” Inmiddels is het merendeel aangekomen bij zijn of haar familie. Sinds 15 mei mag er weer geoogst worden, maar in de steden heerst een groot tekort aan groentes. “De boeren hadden twee maanden geen werk en geen inkomen”, zegt Thippesh. “Veel oogsten zijn mislukt of gewoon verrot op de grond. De economie is totaal gecrashed.”

Geld lenen tegen 60% rente

Tijdens de lockdown konden de zaadboeren en landbewerkers niet rekenen op steun van bedrijven. “In Karnataka zitten nogal wat zaadbedrijven, waaronder Monsanto. Zij hebben niets aan liefdadigheid gedaan”, zegt Thippesh. De overheid gaf de kleine boeren 30 kilo rijst per maand en 1 kilo linzen. “Maar daar kunnen ze niet een hele maand van leven. Ze hadden natuurlijk ook geen groentes.” Om toch aan het nodige voedsel te komen, hebben veel landbewerkers en boeren geld geleend bij landlords en geldschieters die soms wel 60% rente vragen. “Dus zij staan er nu slecht voor”, concludeert Kamakshi. “Op het platteland is het vaak zo dat de vrouwen als laatste eten. Eerst mannen en kinderen, daarna eten de vrouwen de restjes. Maar tijdens de lockdown zijn zij vaak met honger naar bed gegaan, want er bleef weinig over.”

De vakbond heeft intussen veel contact gehouden met de dorps- en unitleiders die in het zadenproject actief zijn. Vakbondsactivisten zorgden ervoor dat de dorpsbewoners van de overheid kregen waar ze recht op hadden, zoals de rijst en linzen. Ook hebben ze voorlichting gegeven aan de leiders over de manier waarop ze besmetting van het virus kunnen voorkomen.

100 dagen werk

Dankzij de vakbond is er enkele jaren geleden een 100-dagen-programma op het platteland ingevoerd. Via dit programma is voor elke landarbeider 100 dagen per jaar betaald werk gegarandeerd, zodat ze in het

laagseizoen toch nog geld kunnen verdienen. Dan gaat het bijvoorbeeld om werkzaamheden in de infrastructuur van het dorp. Ze ontvangen hiervoor 200 roepies per dag. “We hebben geregeld dat dit in mei van kracht ging”, vertelt Thippesh. “Omdat Karnataka een zogenoemde green area is, was dit mogelijk, mits ze 1,5 meter afstand houden. Zo hebben we voor 4235 mensen werk kunnen regelen. En het dagtarief is verhoogd naar 225 roepies.”

De vakbond pleit ervoor het 100-dagen-programma uit te breiden naar 200 dagen. “Afgezien van het feit dat landbewerkers daarmee meer zekerheid krijgt, is migratie ook minder noodzakelijk”, zegt Kamakshi. “Daarnaast vinden we dat werkgevers en bedrijven hun verantwoordelijkheid moeten nemen voor deze werknemers.”

Interview: Chennaiah Poguri en Astrid van Unen

Fotografie: Roderick Polak

Bedrijven in zaadsector doen het goed in coronatijd

Nico Landsman, teamleider zaadbewerking bij Hazera, werkt gewoon op het bedrijf in deze coronatijd. “Thuiswerk kan niet in ons werk”, vertelt hij. Van een recessie is in zijn bedrijf geen sprake. Integendeel, er worden zelfs meer uren gedraaid. “Het leek wel alsof de mensen naast wc-rollen ook zaden gingen hamsteren.” De activiteiten in India liggen stil.

Nico werkt in een klein team met in totaal 5 mensen, die gesplitste taken op 1,5 meter afstand uitvoeren. “Dat gaat goed. Ik deel wel met een assistent een kantoorruimte, maar ook hierin houden we 1,5 meter afstand. Dat is geen bezwaar. Ook in het laboratorium werken mensen in groepjes, maar met minimaal 1,5 meter afstand. We hebben nog geen coronagevallen in ons bedrijf gehad. Wel zijn twee collega’s van Limagrain, waar wij onderdeel van uit maken, uit Italië en Brazilië overleden aan corona. Zij hadden beide een indicatie.” Daarnaast is het wel stiller op de werkvloer. “We merken dat er veel minder mensen aanwezig zijn. Zij die thuis kunnen werken, doen dat.”

In de kantine zijn maatregelen genomen. Tafels zijn verder uit elkaar gezet, en werknemers mogen alleen op de kopse kant plaatsnemen. “In april hebben we een lange periode gehad dat het eten gratis werd aangeboden. De dames die de catering verzorgen, zitten en staan achter plexiglas.”

De werknemers van Hazera hebben een bonus ontvangen vanwege hun ‘buitengewone inspanningen’, ook de parttimers en oproepkrachten, die al meerdere contracten hebben gehad. “Dit is voortgekomen uit de Franse multinational Limagrain.

Daar zijn we natuurlijk blij mee. Persoonlijk maak ik me geen zorgen dat ik corona zou krijgen. Ik zeg altijd: ik ben een kat met negen levens. Vijf jaar geleden heb ik een hartinfarct gehad, en daar ben ik goed doorheen gekomen. Als ik nu besmet raak, dan is het niet anders. In het algemeen vind ik de corona-maatregelen niet echt lastig. Het werk gaat gewoon door. Je hebt je beperkingen, maar daar raak je snel aan gewend. Op sociaal gebied kun je wel een stuk minder, dat is wel vervelend. Maar sinds 1 juni mogen we weer een terrasje pikken, dat is erg fijn.”

Nu niet naar India

Voor zover Nico kan beoordelen, heeft zijn bedrijf geen last van de economische crisis. “Het is erg druk, zelfs met het Pinksterweekend is er doorgewerkt. Het leek wel alsof de mensen naast wc-rollen ook zaden gingen hamsteren. Dat zelfde geluid hoor ik ook van concullega’s van andere bedrijven, en van de landbouwdivisie. Mensen moeten toch eten. Wij zijn als primair beroep aangemerkt.”

Hazera gaat wat betreft de tomatenzaden met een bedrijf in India samenwerken. “Wat de stand van zaken nu is, weet ik niet. In elk geval wordt er nu niet gereisd”, vertelt hij. Ook het FNV-project Zaden, waar Nico eveneens bij betrokken is, ligt stil. “We hebben in maart met vakbondsleider Chennaiah contact gehad, hij was toen in Nederland. Er zouden een aantal kaderleden voor de zomer naar Nederland komen, maar dat kan nu natuurlijk niet. Misschien dat het in de herfst wel lukt. Het is

even afwachten. Wel volg ik het nieuws over India op tv. De gigantische migratie, handhavers die erop los meppen, massa's mensen die op pad zijn. Vanuit de Indiase regering is de steun gebrekkig. Dan denk ik wel terug aan mijn FNV-reis in 2018, aan de mensen die we toen hebben ontmoet. Mensen die al niks hadden, en nu misschien nog minder..."

Interview: Astrid van Unen

Foto: Jeroen Brandenburg

Tegenvallende oogsten: hoge schulden voor kleine boeren in de zaadsector

Chittima (54) is een van de vele voorbeelden van kleine boeren met minder dan een halve hectare grond en met grote schulden. Ze teelt onder andere tomatenzaden. Voor welke markt? Dat weet zij niet. Een lokaal tussenpersoon staat tussen de boeren en de grote zaadbedrijven. De zaden zijn in ieder geval voor de Europese markt.

"Er is geen alternatief, we moeten door", zegt boerin Chittima.

Chittima kijkt bezorgd naar haar veld: na de uitzonderlijke hoeveelheid regen van de afgelopen weken, liggen de tomatenplanten er verloren bij. "Eigenlijk hebben we de hoop al opgegeven", zucht Chittima. De tegenvallende oogst heeft grote gevolgen voor Chittima en haar familie. "Om de tomaten te kunnen zaaien, hebben wij grote investeringen gedaan: we hebben de zaden gekocht, de

kunstmest, pesticiden”, somt Chittima op. De totale investering kwam op ruim 600 euro. Kleine boeren als zij hebben geen geld om deze investeringen te doen: ze lenen het geld bij een geldlener, tegen een hoge rente. “De zaadbedrijven beloven hoge opbrengsten, maar in de praktijk hebben we te maken met tegenvallende oogsten”, vertelt Chittima. “Onze schuld is op dit moment zo’n tweehonderd duizend roepies.” Dat is omgerekend zo’n 2500 euro: een enorm bedrag als je bedenkt dat een gemiddelde vrouw hier nog geen 3 euro per dag verdient. Haar zonen konden geen werk vinden in de regio en zijn gemigreerd. “Mijn zoons zijn vertrokken, mijn man kan het werk lichamelijk niet meer aan: ik sta er alleen voor. De schulden geven mij heel veel stress”, aldus Chittima. Het werk op het land heeft ook fysiek zijn tol geëist: ze heeft veel pijn aan haar benen en armen van het zware werk en het sprayen van pesticiden irriteert de huid van haar handen. “Er is geen alternatief voor boeren zoals wij, we moeten door”, zegt Chittima.

Tekst: Marleen Laverman
Fotografie: Roderick Polak

Fotograaf Roderick Polak en communicatiespecialist Marleen Laverman reizen al een paar jaar met hun bus over de wereld. Ze volgen hun eigen doelen maar als het met de route uitkomt, gaan ze in opdracht van Mondiaal FNV langs projecten en partners om die tot leven te brengen via foto's, portretten en video's. Dit interview is uit 2019. [Je vind hier meer hierover](#)
